

JUHA SIHVOLA

Täsmätutkimuksesta ja kansalaiskeskustelusta

■ Kiitän professori Jukka Korpelaa mahdollisuudesta jatkaa historian tieteellisyyttä koskevaa debattia, jota viimeksi harjoitimme Helsingin yliopiston historianopiskelijoiden ainejärjestölehdessä *Kronikassa* joskus 1980-luvun alussa. On paikallaan kiittää Korpelaa myös erityisalojen tieteellisen täsmätutkimuksen puolustamisesta. Kun olen

itse saanut tärkeimmän tieteellisen koulutukseni antiikin filosofian tekstejä kreikan kielellä lukemalla ja niistä detaljitutkimuksia kirjoittamalla, ymmärrän toki, että pelkkä lähteiden saattaminen luettavaan muotoon ja niiden täsmällinen tulkinta vaativat suurta vaivannäköä ja erikoistunutta ammattitaitoa. Erityisesti kunnioitan papyrologeja, jotka toimittavat Herculaniumista löytyneitä filosofisia papyruksia meidän aatehistorioitsijoiden ja filosofien luettavaksi, sekä kriittisten käsikirjoituseditioiden tekijöitä, jotka käsikirjoituskaaoksen pohjalta jaksavat palauttaa tekstejä mahdollisimman alkuperäiseen muotoon.

Historiatiede(kään) ei koostu pelkästä erikoistuneesta täsmätutkimuksesta vaan tarvitaan myös laajempia tulkintoja, kontekstualisointeja ja synteesejä. Toisin kuin Korpela näyttää ajattelevan, en pidä hyväksyttävänä, että tällaisetkaan esitykset sisältäisivät yksityiskohtia koskevia virheitä, vaikka olenkin hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että suomen kaltaisella pienellä kielialueella tällaisten virheiden eliminointi on vaikeampaa kuin muualla puutteellisen kollegiaalisen kontrollin takia. Kun esimerkiksi kirjoitin Korpelan kenties ”puheenvuorohistoriaksi” luokittelemaa kirjaani *Toivon vuositubat*, pyrin välttämään yksityiskohtavirheitä luettamalla käsikirjoitusta parhailla asiantuntijoilla akatemiaprofessoreista piispoihiin sekä käyttämällä uusinta kansainvälistä tutkimusta vanhentuneiden yleisteosten sijasta sellaisten kohtien muotoiluissa, joiden osalta alkuperäislähteitä koskeva perehtyneisyyteni oli pinnallinen.

Väitteeni tulkinnallisen mielikuvituksen välttämättömyydestä ei kuitenkaan liittynyt täsmätutkimuksen ja synteessin väliseen eroon. Tulkinnallista mielikuvitusta tarvitaan myös täsmätutkimuksessa syistä, jotka mainitsin Korpelan kritisoimassa pääkirjoituksessani (*HAik* 1/01) ja joita olen systemaattisemmin käsitellyt esimerkiksi Jorma Kallan juhlaKirjaan kirjoittamassani artikkelissa ’Anakronismi ja sen välttäminen’. Toisin kuin Korpela en myöskään ymmärrä tulkinnallista mielikuvitusta missään mielessä ”irrationaaliseksi fantasiaksi”. Kysymys on pikemminkin hyvästä arvostelukyvystä.

Olen joka tapauksessa ilahtunut, että Korpela hyväksyy ajatuksen, että tieteellisen tutkimuksen ja kaunokirjallisen spekulati- on rajaa on kovin vaikea määritellä. Sama tietysti koskee täsmätutkimuksen ja synte- sin tai perustutkimuksen ja sen poliittisiin päämääriin tähtäävän sovelluksen välillä. Olen samaa mieltä kuin Korpela siitä, että jonkinlaista rajanvetoa kaikissa näissä suhteissa tarvitaan. Yksi spekulati- on ulos sulkeva kriteeri voisi liittyä esimerkiksi tulkin- nan yksinkertaisuuteen: tieteellinen tutki- mustulos on yksinkertaisin mahdollinen tie- teellisesti kontrolloitu tulkinta, joka voidaan antaa annetulle lähteaineistolle.

Korpela viittaa myös erikoisalojen täsmä- tutkimuksen tieteellisen merkityksen arvi- oinnin ongelmallisuuteen, josta hän on käyttänyt laajemman puheenvuoron *Helsingin Sanomissa* aiemmin keväällä (HS 24.3.2001). Arviointi esimerkiksi Suomen Akatemian määrärahoja jaettaessa on vai- keaa, koska on määritettävä sekä tutkimuk- sen taso sekä oman erikoisalansa kentässä että suhteessa muiden alojen tutkimukseen. Suomen Akatemia käyttää täsmäasiantunte- musta arviointitehtävissä, mutta se ei vähen-nä päätöksenteon vaikeutta, koska täsmä- asiantuntijalla on usein vahva tendenssi yli- korostaa oman alansa merkitystä suhteessa muihin aloihin. Hänellä ei kuitenkaan ole mitään erityistä asiantuntemusta tällaisen vertailevan arvion tekemiseen. Siksi pelkil- lä täsmäasiantuntijoilla saataisiin paljon ar- viointituloksia asteikon yläpäähän. Vastuu päätöksestä on tietenkin toimikunnilla, mutta asiantuntija-arviot eivät tällöin juuri antaisi ohjausta päätöksentekoon. Tähän on- gelmaan ei ole mitään helppoja ratkaisuja.

Parasta, mitä tutkija voi itse tehdä saa- dakseen työnsä oikeudenmukaisesti arvioi- duksi, on esittää tuloksensa niin selkeästi ja täsmällisesti kuin mahdollista, jotta eri- koisalan ulkopuolinen asiantuntija ja pää- töksentekijäkin voi ymmärtää, mitkä ovat tutkimuksen lähtökohdat, miten johtopää- tökset on tehty niiden perusteella ja mikä on tutkimustulosten yleinen merkitys. Tämä ei tietenkään merkitse, että Stefan Permi- läistä tutkivan olisi väitettävä selvittäneen- sä ”ihmisenä olemisen olennaisuuksia”.

Olen Korpelaa optimistisempi sen osalta, että asiallisesti tehtyä tieteellistä tutkimus- ta osaavat arvioida suhteellisen oikeuden- mukaisesti muutkin kuin erikoisalan asian- tuntijat. Tästä yksi osoitus on se, että Suo- men Akatemian käyttämissä laajoissakin asiantuntijajapaneeleissa päädytään yllättävän suureen mielipiteiden konvergenssiin.

Korpela suosittelee minulle siirtymistä Helsingin salongeista Jyväskylän supermar- ketteihin höpöttämään pehmoisia ja syöt- tämään mummoille pullaa, jos haluan tu- tustua suomalaisen demokratian todellisuuteen ja luoda poliittista uraa. En tiedä, onko Korpela oikeassa väittäessään, että suoma- laisessa politiikassa ei kannata edes yrittää argumentoivaa keskustelua, koska ihmiset muka stressaantuvat turhasta ajattelusta. Esimerkiksi Osmo Soininvaaran kaltaisen pohdiskelevan ja halpaa populismia välttä- vän poliitikkotyypin nousu ainakin puhuu päinvastaista. On poliittisen todellisuuden kanssa miten tahansa, poliittinen järjestel- mämme perustuu aika ylevään ideaaliin. Demokratiaa perusteleva normatiivinen taustaoletus on, että kaikkien kansalaisten ajatellaan ainakin halutessaan kykenevän ymmärtämään ja seuraamaan argumen- toivaa puhetta ja sen myötä poliitikkojen ja jopa intellektuellien väitteitä, vaikka kaik- ki eivät ehkä kykene tällaista puhetta itse tuottamaan. Siksi demokraattisen kansalais- keskustelun ajatellaan olevan ainakin peri- aatteessa mahdollista. Historiaa koskevilla argumenteilla on tässä keskustelussa tärkeä sija. Omat kokemukseni kansalaiskeskuste- lun käymisestä ovat voittopuolisesti myön- teisiä. Luojan kiitos kaikkien ei ole pakko seisoa rätäsateessa ostoskeskuksella tai esiintyä Tuttu juttu -showssa saadakseen äänensä kuuluviin. Itselleni on riittänyt, että Helsingin salonkien lisäksi on ollut tilaisuus puhua esimerkiksi Sysmän Lehmäseminaa- rissa, Sippolan Ilon ja surun akatemiassa ja Pohjois-Karjalan historiallisessa yhdistykses- sä. Jälkimmäisten kaltaisissa tilaisuuksissa on useimmiten saanut sekä kiitollisempaa että kriittisempää palautetta kuin pääkau- punkiseudun pois-pilatulta herrasväeltä. ■